

Η ΕΥΡΩ ΔΙΔΑΣΚΕΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΝΗΜΗ ΣΕ ΕΠΟΧΕΣ ΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Μύθοι και πραγματικότητες του «κυπριακού»

Η εξωτερική πολιτική του ελληνικού κράτους από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο κι έπειτα θα μπορούσε να περιγραφεί με μία και μόνο λέξη: Κύπρος. Η ένωση με την Κύπρο συγκέντρωνε όλες τις προϋποθέσεις για την κατακόρυφη αναβάθμιση της σημασίας του ελληνικού κράτους στην Ανατολική Μεσόγειο μέσα στο διεθνές σύστημα κρατικών ισορροπιών που χτίστηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ελλάδα και Κύπρος μαζί θα ήταν σε θέση να ασκούν έλεγχο σε μια ευρεία ζώνη που εκτείνεται από το Ιόνιο, το Αιγαίο, την Κρήτη και το Σουέζ μέχρι τις παρυφές της Μέσης Ανατολής. Έτσι, το ελληνικό κράτος θα μπορούσε να μετατραπεί σε μια σημαντική περιφερειακή δύναμη.

Η τεράστια αναβάθμιση που θα κέρδιζε από μια τέτοια εξέλιξη έγινε κατανοητή ήδη από τη δεκαετία του 1950 οπότε και το ζήτημα της ένωσης Ελλάδας-Κύπρου μπήκε στην κορυφή της «εθνικής ατζέντας». ¹ Κατά τη δεκαετία του 1960 το κυπριακό ζήτημα μονοπώλησε την εγχώρια πολιτική καθώς η μερική αποχώρηση των Άγγλων (μετά και τη συνθήκη του Λονδίνου) από τον άμεσο πολιτικό έλεγχο του νησιού, άφησε ένα κενό το οποίο το ελληνικό κράτος επεδίωξε να εκμεταλλευτεί με κάθε πρόσφορο μέσο. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960, όλες οι ελληνικές κυβερνήσεις δεξιές, κεντρώες ή χουντικές, επεδίωξαν με πολλούς τρόπους να κυριαρχήσουν στο νησί είτε με αποστολή στρατευμάτων είτε με παραστρατιωτικές δολοφονίες και εκκαθαριστικές επιχειρήσεις σε τουρκοκυπριακές περιοχές. Όλες οι κυβερνήσεις караδοκούσαν περιμένοντας μια ευνοϊκή διεθνή συγκυρία που θα επέτρεπε την περιθωριοποίηση της Τουρκίας. Τελικά όσο περνούσε ο καιρός, η διχοτόμηση εμφανιζόταν ως η μόνη λύση. Μια λύση που προώθησαν και οι Αμερικανοί, οι οποίοι δεν ήθελαν ούτε η Ελλάδα ούτε η Τουρκία να κυριαρχήσει στο νησί. Το ζήτημα ήταν ποιοι θα ήταν οι όροι αυτής της διχοτόμησης. Στην Ελλάδα έμεινε γνωστή ως η «προδοσία της Κύπρου» ή η «τραγωδία της Κύπρου», αναλόγως γούστων και στοχεύσεων. Σε κάθε περίπτωση πάντως, οι παρενέργειες της διχοτόμησης ήταν τεράστιες μιας και ξεκίνησε η εποχή που ονομάζουμε μεταπολίτευση και την οποία ακόμα τρώμε στη μάπα. ²

Παρά τη φιλολογία περί «προδοσίας» και «ήπτας», το ελληνικό κράτος δεν τα πήγε και άσχημα. Το ελληνοκυπριακό κομμάτι της Κύπρου είναι το μόνο διεθνώς αναγνωρισμένο και μάλιστα έφτασε να γίνει και μέλος της ΕΕ. Ταυτόχρονα, το ελληνικό κράτος πέτυχε το τουρκοκυπριακό κομμάτι του νησιού να είναι μια «μαύρη τρύπα» στον χάρτη, να έχει αναγνωριστεί διεθνώς από ελάχιστα κράτη και να υπάρχει μια εμφανέστατη διαφορά βιολογικού επιπέδου στις δύο πλευρές του νησιού. Πέτυχε δηλαδή έναν ευνοϊκό διαμελισμό της Κύπρου. Δεν τα λες και λίγα τα επιτεύγματα του ελληνικού κράτους! ³

Με προίκα αυτές τις κατακτήσεις, το ελληνικό κράτος δεν ψήνει με τίποτα την επίλυση του κυπριακού. Αναμένει τη δημιουργία πιο ευνοϊκών διεθνών γεωπολιτικών συνθηκών, καταστρώνοντας την τελευταία δεκαετία μια νέα στρατηγική η οποία θα ήθελε να οδηγήσει στην αύξηση της ελληνικής επιρροής στο νησί. ⁴ Η στρατηγική αυτή εξελίσσεται με τη χρήση νέων λέξεων (όπως ΑΟΖ και πετρέλαιο στο Αιγαίο), οι οποίες έχουν πλέον εμπεδωθεί στην ελληνική κοινωνία, πλάι σε διαχρονικές προπαγανδιστικές ατάκες όπως η «τουρκική προκλητικότητα» και το «δεν ξεχνώ». Εν τω μεταξύ, οι διεθνείς γεωπολιτικές εξελίξεις μεταβάλλονται συνεχώς δείχνοντας τη ρευστότητα της κατάστασης. Ο πόλεμος στην Ουκρανία έφερε τις βόμβες στο εσωτερικό της Ευρώπης για πρώτη φορά ύστερα από τον γιουγκοσλαβικό εμφύλιο στις αρχές της δεκαετίας του '90. Η διάλυση της Μέσης Ανατολής συνεχίζεται αμείωτη με τον πόλεμο στο Ισραήλ και τον Λίβανο, καθώς και την αλλαγή καθεστώτος στη διαλυμένη Συρία. Η διάλυση της Λιβύης και η εμπλοκή της Τουρκίας δυναμιτίζει ακόμη περισσότερο την κατάσταση.

Το σημαντικότερο όμως για τις δυτικές κοινωνίες είναι ότι μετά τις καρατίνες της περιόδου 2020-2022, οι κρατικές πολιτικές έχουν στραφεί προς την οργάνωση μιας πολεμικής οικονομίας και τη στρατιωτικοποίηση της

κοινωνίας. Μιας οικονομίας και μιας κοινωνίας έτοιμες να συντονιστούν όπως και όποτε δείξει το μεγάλο κρατικό δάχτυλο. Μιας κοινωνίας που θα πρέπει να πειθαρχήσει, να στερηθεί, να πράξει με βάση τα εθνικά συμφέροντα.

Αυτή η διαδικασία δεν είναι εύκολη για κανένα κράτος και περιλαμβάνει την ενεργοποίηση και τον συντονισμό των μηχανισμών πειθάρχησης, καταστολής και προπαγάνδας. Αυτό σημαίνει ψηφιακός-τεχνολογικός έλεγχος, μπάτσοι παντού και διασπορά ιδεολογικού δηλητηρίου από τα σόσιαλ και τα άλλα μήντια. Κομμάτι όλης αυτής της διαδικασίας είναι και η ιδεολογική προετοιμασία της κοινωνίας σε σχέση με τα «εθνικά ζητήματα» και ιδίως την ιστορία των «εθνικών ζητημάτων». Το επάγγελμα του ιστορικού έχει άλλωστε σε τελική ανάλυση αυτή την ευθύνη: να δημιουργεί μια ιστορική συνείδηση κατάλληλη για τις ανά περιόδους κρατικές επιδιώξεις. Πολλές φορές, βέβαια, οι ιστορικοί δεν είναι οι πλέον κατάλληλοι για το μέγεθος της δουλειάς που πρέπει να γίνει. Τότε αναλαμβάνουν δουλειά «έγκριτοι» δημοσιογράφοι, οι οποίοι αναλαμβάνουν να μας διδάξουν κρατική ιστορία.

Ο Παπαχελάς στην καρδιά του κράτους

Αυτή τη δουλειά κάνει εδώ και πολλά χρόνια ο διευθυντής της εφημερίδας *Καθημερινή*, Αλέξης Παπαχελάς. Ο Παπαχελάς δε χρειάζεται συστάσεις, για όσους τουλάχιστον παρακολουθούν στοιχειωδώς τα ελληνικά μήντια. Αποτελεί τη σοβαρή και σώφρονα εκδοχή της κρατικής γραμμής εδώ και πάνω από είκοσι χρόνια. Ξεκίνησε την καριέρα του το 1983, ως ανταποκριτής της εφημερίδας *Αυγή* στη Νέα Υόρκη. Πράγμα που σημαίνει ότι κάποια σχέση με την αριστερά θα την είχε στα νιάτα του. Στη συνέχεια έγινε ανταποκριτής ευνομιοληπτών εφημερίδων, μέχρι το 1998, όταν και επέστρεψε στην Ελλάδα. Ο Παπαχελάς αυτοπαρουσιάζεται ως θιασώτης της ερευνητικής δημοσιογραφίας ή τουλάχιστον έτσι αναφέρεται στη βιογραφία του στη Βικιπαίδεια. Τώρα τι είδους ερευνητική δημοσιογραφία κάνει ένα κρατικό φερέφωνο σαν και του λόγου του, πραγματικά είναι δύσκολο να το καταλάβουμε. Εξ αρχής αποτελούσε διαυλό όχι μόνο κρατικής προπαγάνδας, αλλά και ένα χωνί των ελληνικών μυστικών υπηρεσιών. Πέρα από το γεγονός ότι έγραψε ένα ολόκληρο βιβλίο για την «ΕΟ 17 Ν», εδώ και πολλά χρόνια εμφανίζει συνέχεια διάφορα ντοκουμέντα γύρω από τα εθνικά θέματα.

Σε αυτό το μήκος κύματος κινείται το τελευταίο του βιβλίο, αλλά και μια σειρά πέντε ωριαίων ντοκιμαντέρ με τον τίτλο «Σκοτεινή Δεκαετία 1964-1974» που προβλήθηκε σε συνέχειες στον ΣΚΑΙ. ⁵ Στα ντοκιμαντέρ αυτά επιχειρείται, με αφορμή τα πενήντα χρόνια της τρίτης ελληνικής δημοκρατίας, μια αποτίμηση των πολιτικών και κοινωνικών γεγονότων της δεκαετίας που προηγήθηκε το 1974 και η ανανέωση της εθνικής ιδεολογίας γύρω από το θέμα. Σύμφωνα με την εθνική γραμμή, η διχοτόμηση της Κύπρου ήταν κάτι μεταξύ «εθνικής προδοσίας» και «εθνικής τραγωδίας». Προδότες ήταν βασικά οι χουντικοί και ιδιαίτερα ο στρατηγός Ιωαννίδης, ο τελευταίος επικεφαλής της χούντας, ο οποίος είχε ανατρέψει μερικούς μήνες νωρίτερα τον Γ. Παπαδόπουλο. Για να μην αφεθεί καμιά αμφιβολία για το ότι ήταν ο βασικός υπαίτιος και προδότης, αναφέρεται συνέχεια ως «δικτάτορας». Στα ντοκιμαντέρ, αναδύονται μέσα από τον βούρκο παλιοί χουντικοί αξιωματούχοι, πρώην στρατιωτικοί και πολλοί πράκτορες των μυστικών υπηρεσιών, με προφανή σκοπό να ξεπλυθούν και να δικαιωθούν καθώς πολλοί από αυτούς παρέμεναν επί χρόνια στην αφάνεια. ⁶ Το να εμφανίζεται ένας πράκτορας των μυστικών υπηρεσιών ως «προσιτός» και «καλός πατριώτης», παίζει και αυτό το ρόλο του στη στοίχιση στις κρατικές προσταγές του μέλλοντος. ⁷

Αναπόσπαστο κομμάτι της εθνικής γραμμής είναι η προδοσία των αμερικάνων και των άλλων δυνάμεων. Οι κακοί αμερικάνοι μαζί με τους κακούς αμερικανούς πράκτορες (οι δικοί μας πράκτορες είναι οι καλοί) επιβουλεύονταν μόνιμα την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και πριμοδοτούσαν τις τουρκικές διεκδικήσεις. Αυτή είναι μια σταθερή πολιτική γραμμή η οποία, από όσο γνωρίζουμε, προέρχεται από την ελληνική αριστερά. ⁸

Το αποκορύφωμα όμως της προπαγάνδας του Παπαχελά είναι η «απο-

κάλυψη ενός σπάνιου ηχητικού ντοκουμέντου», το οποίο προφανώς προμηθεύτηκε μέσω των μυστικών υπηρεσιών. Το ντοκουμέντο είναι ηχητικό απόσπασμα από το πολεμικό συμβούλιο της 20ης Ιουλίου του 1974 με επικεφαλής τον Ιωαννίδη, όταν ο τουρκικός στρατός είχε εισβάλλει στην Κερύνεια της Κύπρου. Το ηχητικό συνοδεύεται από αναπαράσταση του συμβουλίου με ηθοποιούς, μόνο και μόνο για να νιώθεις ότι άξαφνα τηλεμεταφέρθηκες στην καρδιά του κράτους τη στιγμή που λαμβάνονται οι κρίσιμες αποφάσεις του έθνους. Συζητείται η απόβαση του τουρκικού κράτους και υπονοούνται οι παλινωδίες του χουντικού καθεστώτος, επιβεβαιώνεται ο «προδοτικός ρόλος» των χουντικών, ενώ οι περισσότεροι στρατιωτικοί είναι αγαθοί υπηρέτες του έθνους. Προφανώς, πρόκειται για μια παρωδία αποκάλυψης ή καλύτερα πρόκειται για μια κινηματογραφική συγκάλυψη.

Η ανανεωμένη και σκηνοθετημένη εκδοχή του κυπριακού μύθου εξυπηρετεί πολλές σκοπιμότητες. Μια από αυτές είναι η ιδεολογική εγρήγορση πάνω στο κυρίαρχο εθνικό θέμα. Η εγρήγορση, δηλαδή, και η πίστη ότι το κράτος είναι το μοναδικό που μπορεί να μας σώσει σε μια εποχή κρίσης και πολέμου. Μια άλλη, ίσως η σημαντικότερη, είναι η εμπέδωση του 1974 ως τομής στην ελληνική ιστορία. Η εθνική συμφιλίωση που συνέβη κατά τη μεταπολίτευση είναι από τα σημαντικότερα κεκτημένα του ελληνικού κράτους. Τα ντόπια αφεντικά, ενωμένα ως ένα μπλοκ έκτοτε, μπορούν να ξεδιπλώνουν ταξική πολιτική στο εσωτερικό και επεκτατική στο εξωτερικό. Δεν το λες και λίγο κάτι τέτοιο.

Πρέπει ν' ακούμε τις μυστικές υπηρεσίες

Την ίδια στιγμή, η εφημερίδα *Το Βήμα*, άλλος γνωστός διάυλος της ΕΥΠ, παρουσίαζε με άρθρο της στα μέσα Νοέμβρη ένα άρθρο στο ίδιο μήκος κύματος με τον Παπαχελά. Στο άρθρο, ο ιστορικός Ευάνθης Χατζηβασιλείου με τον διοικητή της ΕΥΠ Θ. Δεμίρη διαρρηγνύουν τα ιμάτιά τους λέγοντας ότι η Χούντα ήξερε να κάνει πραξικοπήματα, αλλά όχι πόλεμο. Τι υπονοούν οι κύριοι; Ότι αυτοί ξέρουν να κάνουν πόλεμο; Στο άρθρο παρουσιάζεται ο αποχαρκτηρισμός 58 απόρρητων εγγράφων των μυστικών υπηρεσιών, τα οποία δείχνουν (ξανά και ξανά μέχρι αδιάντη) την ανικανότητα της χούντας και την προδοσία τους.⁹ Μερικές μέρες αργότερα, ένας πρώην κύπριος υπουργός έβαλε και αυτός το λιθαράκι του με ένα άρθρο με τον εύγλωπτο τίτλο «Διαχωρίζοντας τον ελληνικό λαό από την προδοσία».¹⁰ Όλα αυτά μαζί με τα ντοκιμαντέρ του Παπαχελά εκκινούν από την ίδια αφετηρία και έχουν τους ίδιους σκοπούς.

Αυτό το ανακάτεμα του εθνικού βούρκου δεν είναι τυχαίο. Είναι σημείο των καιρών και των στοχεύσεων του ελληνικού κράτους. Καθώς η διεθνής κατάσταση γίνεται όλο και πιο ρευστή, η εθνική ατζέντα πρέπει να ανανεώνεται και να παραμένει στο προσκήνιο. Η εθνική ενότητα πρέπει να μπετονάρεται και η εθνική υπερηφάνεια να τονίζεται με λυρικό και συναισθηματικό τόνο. Από πίσω κρύβεται ένα σύγχρονο «η πατρίς χρειάζεται θυσίες».

1. «Κύπρος η μαύρη τρύπα της μεγάλης ιδέας: Φτιάχνοντας έλληνες στην ανατολική μεσόγειο», *Antifa* #62, 12/2018.

2. «Η μαύρη τρύπα στον χάρτη και πώς να μείνει μαύρη τρύπα για πάντα: οδηγίες για τη μη-επίλυση του κυπριακού», *Antifa* #54, 12/2016.

3. Ο.π., «Η μαύρη τρύπα στον χάρτη και πώς να μείνει μαύρη τρύπα...».

4. Βλέπε για περισσότερα «Η στρατηγική της Ανατολικής Μεσογείου... ή αλλιώς η συμμετοχή του ελληνικού κράτους στον παγκόσμιο πόλεμο», *Autonome Antifa*, 2015.

5. Το βιβλίο έχει τον τίτλο *Ένα σκοτεινό δωμάτιο 1967-1974*, εκδ. Μεταίχμιο, 2021.

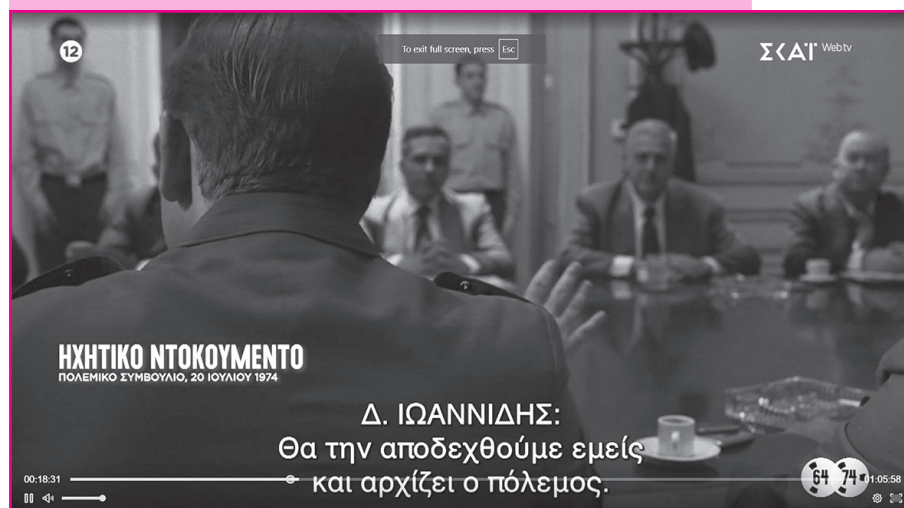
6. Παράδειγμα στο 1ο επεισόδιο της σειράς όπου ο αξιωματικός του στρατού Δ. Μητσάτσος, ο οποίος συμμετείχε σε μια αποτυχημένη παρακρατική επιχείρηση στην Κύπρο με τον τίτλο «Παναθήναια».

7. Έτσι παρουσιάζεται π.χ ο Αλέξανδρος Σημαιοφορίδης, Συνταγματάρχης Ε.Α., επικεφαλής ΚΥΠ Κερύνειας

8. Βλέπε το «Πλατσουρίζοντας με τους αόμματους στα νερά της Αφροδίτης: Η συμβολή της Αριστεράς στο χτίσιμο του μεταπολιτευτικού μύθου της «τραγωδίας της Κύπρου», *Antifa* # 47, 7/2015.

9. Νίκος Χασαπόπουλος, «Εγγραφα ΕΥΠ για την Κύπρο: Τα 58 τεκμήρια του εγκλήματος», *Το Βήμα*, 14/11/2024.

10. Κυριάκος Α. Κενεβέζος, «Διαχωρίζοντας τον ελληνικό λαό από την προδοσία», *Το Βήμα*, 24/11/2024.

Ενσταντανέ από την αναπαράσταση από το πολεμικό συμβούλιο του 1974 με επικεφαλής τον δικτάτορα Ιωαννίδη από το ντοκιμαντέρ του Παπαχελά με τίτλο «Το Σκοτεινό Δωμάτιο». Με την πρώτη ματιά μοιάζει σαν να παρακολουθείς την καρδιά του κράτους την ώρα που αποφασίζει. Το μήνυμα είναι ένα: η μόνη σωτηρία είναι το να συνταχθείς με το καλό κράτος στις νέες του επιδιώξεις.

(6) Λοιπαί χώροι

Τήν 23/7/74 ανέφερέθη ότι αι ψίλλισι πρὸς τήν Τουρκίαν χῶραι προσέφερον ἔρωγην πρὸς αὐτήν. Οὕτω πέραν τοῦ Πακιστάν (συμμετέχει εἰς τὸ ΤΕΝΤΟ), φαίνεται ὅτι τὰ Ἰράκ, ἡ Λιβύη καὶ τὰ Ἰράν προσεφέρθησαν νὰ παρέσχωιν ὀλικὴν καὶ βοήθειαν.

Ἐξ ἄλλου τὸ παρόικον διὰ μηνύματός του ἀνέφερεν ὅτι θὰ ὑποστηρίξῃ τήν Τουρκίαν καὶ καταδικάζει, ὡς χαρακτηρίζει, τήν Ἑλληνικὴν ἐπεκτατικὴν πολιτικὴν, ἐνῶ ὁ ἐν Ἀγκύρᾳ πρέσβυς τοῦ Ἀφγανιστάν ὑπεσχέθη πᾶσαν ἔρωγην. (2/3)

Συμπέρασμα

Οὐδεμία ἀλλαγὴ παρατηρεῖται ὡς πρὸς τὰς θέσεις τῶν ἐνωτέρων χωρῶν ἐναντὶ τῆς Τουρκίας.

Λεπτομέρεια από το «Ημερήσιον Δελτίον Πληροφοριῶν ἐπὶ Κύπρου Τουρκίας» με ημερομηνία 25/7/1974. Αυτό είναι το καθημερινό δελτίο το οποίο εξέδιδε (υποθέτουμε ότι συνεχίζει να εκδίδει) η ΕΥΠ και αποχαρκτηρίστηκε τον προηγούμενο Νοέμβρη. Περιγράφει τη στάση ορισμένων χωρών, πέραν των μεγάλων δυνάμεων, στην ελληνοτουρκική διαμάχη. Προσέξτε ότι το Μαρόκο καταγγέλλει την «Ελληνικὴν ἐπεκτατικὴν πολιτικὴν»...